

Warszawa, 21-11-2025 r.

BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Adam Krzywoń

XI.814.2.2025.JK

Pan
Tomasz Szymański
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i
Administracji

Szanowny Panie Ministrze,

Rzecznik Praw Obywatelskich, realizując także zadania niezależnego organu ds. równego traktowania, z uwagą monitoruje sytuację mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, a także podejmuje działania na rzecz właściwego zabezpieczenia ich praw. Od lat jednym z kluczowych wyzwań, przed którymi stoją organizacje mniejszościowe, pozostaje model funkcjonowania życia kulturalnego tych społeczności.

Prawo mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym do zachowania i rozwoju własnej kultury, wiąże się z pozytywnymi zobowiązaniami władz publicznych w zakresie zachowania i promowania kultur, języków oraz tożsamości grup mniejszościowych. W art. 27 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych¹ członkom mniejszości etnicznych, religijnych i językowych zagwarantowano prawo do kultywowania swojej kultury, wyznawania swojej religii

¹ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).

oraz posługiwania się własnym językiem. Podobnie, artykuł 5 ust. 1 Konwencji Ramowej² zobowiązuje państwa do tworzenia warunków umożliwiających mniejszościom zachowanie ich kultury i ochronę ich tożsamości, w tym religii, języka, tradycji i dziedzictwa kulturowego. Z kolei z art. 12 ust. 1 lit. a Karty Języków Regionalnych³ wynika zobowiązanie władz publicznych do podejmowania działań wspierających inicjatywy kulturalne właściwe dla języków regionalnych lub mniejszościowych.

Prawo polskie przewiduje podobne gwarancje. Artykuł 35 Konstytucji RP zapewnia obywatelom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania oraz rozwoju własnego języka, obyczajów, tradycji i kultury. Z przepisu tego wynika jednocześnie pozytywny obowiązek władz publicznych polegający na tworzeniu warunków umożliwiających pełną realizację tych praw. Kwestie te zostały doprecyzowane w art. 18 ustawy o mniejszościach⁴, który zobowiązuje organy władzy publicznej do podejmowania odpowiednich działań na rzecz wspierania inicjatyw służących ochronie, zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości.

Obecny model funkcjonowania życia kulturalnego mniejszości opiera się głównie na działaniach organizacji pozarządowych, które co roku ubiegają się o przyznanie dotacji podmiotowych i celowych na realizację zadań określonych w art. 18 ust. 2 pkt 1 oraz 3–9 ustawy o mniejszościach. Model ten od wielu lat spotyka się z krytyką strony mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych (dalej: KWRMNiE), która wskazuje, że nie tylko uniemożliwia on opracowywanie długofalowych strategii, lecz także utrudnia zachowanie ciągłości bieżących działań⁵.

Podstawowym problemem jest dwunastomiesięczny cykl składania wniosków projektowych. Niepewność co do tego, czy – i w jakim zakresie – w kolejnym cyklu grantowym zostanie zapewnione wsparcie finansowe powoduje, że tworzenie inicjatyw kulturalnych kluczowych dla rozwoju kultury mniejszości, a jednocześnie wymagających stałego finansowania, jak np. muzea, skanseny, czy centra kultury, jest szczególnie utrudnione, a niekiedy wręcz niemożliwe. Brak stabilności finansowania

² Konwencja Ramowa o ochronie mniejszości narodowych, sporządzona w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 22, poz. 209; dalej jako: „Konwencja Ramowa”).

³ Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych, sporządzona w Strasburgu dnia 5 listopada 1992 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 137, poz. 1121; dalej jako: „Karta Języków Regionalnych”).

⁴ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 823; dalej jako: „ustawa o mniejszościach”).

⁵ Pkt 3 Bilansu otwarcia 2023: Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – najważniejsze zagadnienia nurtujące środowiska mniejszości narodowych i etnicznych.

sprawia, że pozarządowe organizacje mniejszościowe nie mają możliwości pełnej realizacji działań ukierunkowanych na rozwój własnej kultury.

Problem ten został zauważony w opiniach Komitetu Doradczego ds. Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych, który zarekomendował przejście na model przyznawania organizacjom pozarządowym dotacji w cyklu wieloletnim⁶. Zalecenia Komitetu znalazły odzwierciedlenie w treści rezolucji w sprawie wdrażania Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych przez Polskę⁷. Potrzeba zmiany systemu finansowania kultury mniejszości w Polsce została podkreślona również w opiniach Komitetu Ekspertów Europejskiej Karty Języków Regionalnych i Mniejszościowych, w których wskazano, że stałe finansowanie jest niezbędne dla rozwoju kultur mniejszości⁸. Negatywne konsekwencje braku stabilności finansowania potęguje dodatkowo niewielki – w porównaniu z poziomem inflacji oraz wzrostem płacy minimalnej – przyrost środków przeznaczanych z budżetu państwa na działania służące zachowaniu tożsamości kulturowej mniejszości⁹.

Opisane powyżej trudności wpływają na ograniczenie możliwości realizacji prawa mniejszości do zachowania i rozwoju własnej kultury, co w dłuższej perspektywie może prowadzić do nieodwracalnych skutków, takich jak stopniowy zanik różnorodności kulturowej Polski. Inicjatywy kulturalne tworzone przez organizacje pozarządowe stanowią rezultat ciężkiej pracy, zaangażowania i determinacji przedstawicieli mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym w dążeniu do zachowania bogactwa kulturowego kraju. Jednak rosnące koszty realizowanych działań, brak stabilnego finansowania oraz jedynie nieznaczny wzrost

⁶ Zob. p. 63 Czwartej opinii Komitetu Doradczego do spraw Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych, przyjętej 6 listopada 2019 r. (ACFC/OP/IV(2019)003) oraz p. 61 Trzeciej opinii Komitetu Doradczego do spraw Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych, przyjętej 28 listopada 2013 r. (ACFC/OP/III(2013)004).

⁷ Rezolucja w sprawie wdrażania Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych przez Polskę, przyjęta przez Komitet Ministrów w dniu 21 października 2020 r. (CM/ResCMN(2020)12); Rezolucja w sprawie wdrażania Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych przez Polskę przyjęta przez Komitet Ministrów w dniu 4 marca 2015 r. (CM/ResCMN(2015)3).

⁸ Zob. p. 71-74 Czwartego raportu Komitetu Ekspertów do spraw Europejskiej Karty języków regionalnych i mniejszościowych, przyjętego 14 czerwca 2023 r. (MIN-LANG(2023)11) oraz p. 58-59 Trzeciego raportu Komitetu Ekspertów do spraw Europejskiej Karty języków regionalnych i mniejszościowych, przyjętego w dniu 30 września 2021 r. (MIN-LANG (2021)15).

⁹ Dr Grzegorz Kuprianowicz, współprzewodniczący KWRMNiE, podczas posiedzenia Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP w dniu 16 października 2025 r. poinformował, że od 2015 r. środki przeznaczone na rozwój kultury mniejszości wzrosły o około 40%, natomiast płaca minimalna – o ponad 170%.; transmisja z posiedzenia jest dostępna pod adresem:

<https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/PosKomZrealizowane.xsp?komisja=MNE> [dostęp 30.10.2025 r.].

wysokości przyznawanych środków sprawiają, że prowadzenie dalszej działalności staje się coraz trudniejsze, a czasem wręcz niemożliwe. Jaskrawym przykładem negatywnych konsekwencji obecnego modelu finansowania rozwoju kultury mniejszości było czasowe zawieszenie działalności Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej w okresie od 1 lutego do 1 maja 2025 r., spowodowane niewystarczającym poziomem środków uzyskanych z dotacji przyznawanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji¹⁰.

Powyższe wskazuje na pilną potrzebę nie tylko zapewnienia stabilności finansowania poprzez wprowadzenie wieloletnich dotacji na działalność kulturalną mniejszości i społeczności posługującej się językiem regionalnym, lecz także systemowego rozwiązania tego problemu poprzez powołanie publicznych instytucji kultury mniejszości. Podczas gdy kultura polska rozwijana jest w oparciu o publiczne instytucje kultury, które korzystają ze stałego finansowania ze środków publicznych, działalność kulturalna mniejszości i społeczności posługującej się językiem regionalnym opiera się głównie na aktywności organizacji pozarządowych dysponujących znacznie mniejszymi zasobami organizacyjnymi i finansowymi. Potrzebę wprowadzenia takiego rozwiązania wielokrotnie sygnalizował Komitet Ekspertów, który w trzech kolejnych opiniach wzywał polskie władze do zapewnienia funkcjonowania instytucji kultury mniejszości¹¹.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264, ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o odniesienie się do przedstawionych zagadnień oraz wskazanie działań podejmowanych lub planowanych w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla aktywności ukierunkowanej na ochronę, zachowanie i rozwój kultury mniejszości, w szczególności poprzez stabilne jej finansowanie.

Proszę Pana Ministra także o rozważenie utworzenia zespołu ds. instytucji kultury mniejszości w ramach KWRMNiE, którego celem byłoby wspólne opracowanie modelu

¹⁰ Zob. <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/muzeum-kultury-lemkowskiej-zawiesza-dzialalnosc-jestesmy-mocno-zawiedzeni/2p6f4xh> [dostęp 30.10.2025 r.].

¹¹ Zob. p. 74 Czwartego Raportu Komitetu Ekspertów do spraw Europejskiej Karty języków regionalnych i mniejszościowych; p. 58 Trzeciego Raportu Komitetu Ekspertów do spraw Europejskiej Karty języków regionalnych i mniejszościowych; p. 107 Drugiego Raportu Komitetu Ekspertów do spraw Europejskiej Karty języków regionalnych i mniejszościowych, przyjętego 19 czerwca 2015 r. (ECRML (2015) 7).

zapewnienia instytucjonalnego wsparcia dla organizacji działających na rzecz rozwoju i promowania tożsamości kulturowej mniejszości.

Z góry uprzejmie dziękuję za przekazane wyjaśnienia.

Z poważaniem

Adam Krzywoń

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/